

ungdomsforskning

nr. 2 - juli 2003

UNGE I PERIFERIEN

”Når de skal beskrive deres marginalisering i samfundet, siger de, at det er fordi, de er vokset op i periferien - a periferia

ungdomsforskning

Unge i periferien
nr. 2 - juli 2003

Citat på forside

Anne Line Dalsgård & Mónica Franch,
artikel side 28 "En farlig tid"

Udgiver

Center for Ungdomsforskning

Ansvarshavende

Birgitte Simonsen

Redaktør

Niels Ulrik Sørensen
nus@ruc.dk

Redaktionssekretær

Liselotte Klint

Layout

Liselotte Klint

Abonnement for 2003

4 numre: Kr. 90,-

Løssalg

1 nummer: Kr. 25,-

Bestilling af abonnement og løssalg

ungdomsforskning@ruc.dk

ISSN 1602-0324

Tryk

Glumsø Bogtrykkeri A/S
Miljøcertificeret efter ISO 14001

Copyright

Center for Ungdomsforskning

Fokusartiklerne bygger på papers, der blev indleveret til den såkaldte NYRIS 8 konference for ungdomsforskere, som blev afholdt på Roskilde Universitetscenter i midten af juni 2003. På konferencen deltog 150 ungdomsforskere fra alle de nordiske lande, de fleste europæiske lande, USA, Canada og Asien. NYRIS er en forkortelse for Nordic Youth Research Information Symposia.

INDHOLD

- 4 Redaktøren**
4 Der hvor tingene sker
Af Niels Ulrik Sørensen
- 5 Fokus på unge i periferien**
5 Fra Færøerne til Brasilien
Af Niels Ulrik Sørensen
- 9 Kun små forskelle
Af Carsten Yndigegn
- 14 Fisk og mus på Færøerne
Af Gestur Hovgaard og Firouz Gaini
- 18 Et naturligt valg
Af Lotta Svensson
- 26 En farlig tid
Af Anne Line Dalsgård og Mónica Franch
- 31 Bøger**
Et løfte til efterkrigstidens unge
Af Niels Ulrik Sørensen
- 33 Kommentaren**
33 Det farlige kropsideal
Af Michael Andersen

Der hvor tingene sker

Unge vil være der, hvor tingene sker. Og flytter ofte fra land til by. Fra center til periferi.

Men hvad er det egentlig for en størrelse – periferien? Og hvad vil det sige at være ung der? Redaktøren er i tvivl. Du bliver forhåbentlig klogere efter at have læst dette nummer af Ungdomsforskning, der sætter fokus på unge i periferien.

Da jeg var barn, boede jeg i en forstad til Odense. Nydelig parcelhusidyl, der blev udstykket på en mark nord for byen engang i 60'erne, hvor alle skulle have lys og luft.

Efter mine forældres skilsmisse flyttede jeg med min far til et gammelt og skævt byhus, der lå nær parkerne og åen i centrum af byen. Og i rimelig gåafstand til de fleste cafeer. Ikke mindst dem på Brandts klædefabrik, hvor jeg tilbragte en stor del af mine teenageår.

Som ung studerende var jeg flyttet til en toværelses lejlighed i hjertet af København. Siden fulgte mange flytninger. På nær en enkelt udflugt til Østerbro dog altid indenfor samme kvarter. For København K er ikke bare hjertet af København – men hjertet af Danmark.

Endnu en historie om, hvordan ungdommen trækkes væk fra periferien mod centrum? Fra udkantsområderne til storbyen?

Måske. Men for mig var bevægelsen fra de odenseanske forstæder til byhuset i H.C. Andersens Gade faktisk større end bevægelsen derfra til Nørre Farimagsgade. Skæve huse på smalle stræder, Christianicykler, hanekamme i alskens farver og søndagsture i parken vil for mig altid være forbundet med Odense – ikke København. Det var der, jeg oplevede det første gang. København er muligvis centrum i Danmark. Men ikke i mig.

Dette nummer af *Ungdomsforskning* sætter fokus på unge i periferien. Og på forholdet mellem center og periferi i unges liv.

Det handler om, hvordan unge flytter fra periferi mod centrum. Som de unge fra den svenske by Söderhamn, der bliver mindre og mindre på grund af de unges fraflytning. Og deres manglende vilje til at flytte tilbage. Men det handler også om, hvordan periferien ændrer sig i denne globaliserede tid. Som fx Færøerne, der ikke længere er kun handler om hav og fisk, men også om computere og mus. Og er det så stadig periferi?

Ungdomsforskning giver derudover en introduktion til en ny bog om *Farlig ungdom* samt bringer en kommentar af Michael Andersen, der er ny formand for Foreningen Center for Ungdomsforskning. Han skriver om det farlige kropsideal, der får unge mænd i bestemte miljøer til at bruge anabolske steroider og væksthormoner.

Vi når vidt omkring. Set i det lys er der ikke langt fra Odense til København. Afstanden fra parcelhusforstæderne til H.C. Andersens Gade synes dog endnu enorm.

Niels Ulrik Sørensen
Redaktør af *Ungdomsforskning*

FOKUS PÅ UNGE I PERIFERIEREN

Fra Færøerne til Brasilien

Globaliseringen bryder ned og bygger op. Men hvad sker der egentlig, når den rammer periferien? Og hvordan påvirker det de unge?

Ungdomsforskning sætter denne gang fokus på unge i periferien. Redaktør Niels Ulrik Sørensen giver her en introduktion til artiklerne, der rækker fra Færøerne til Brasilien.

Af Niels Ulrik Sørensen

Globaliseringen i en nøddeskal:

En forretningsmand, der krydser lufrummet for at mødes med chefen på et andet kontinent. Ord og billeder, der flyder ubesværet i cyberspace mellem venner på tusinde kilometers afstand af hinanden. Containerskibe, der trodser verdenshavens farer, og fragter eksotiske varer fra den sydlige til den nordlige halvkugle.

Men også:

Fyringsrunder i virksomheden, der netop er blevet opkøbt af et effektiviseringsivrigt selskab på den anden side af kloden. Porno og spam, der invaderer vores mailboks, hvad enten vi vil det eller ej. Fattige arbejdere på den sydlige halvkugle, der producerer billige varer til os i nord, som de ikke selv har råd til at købe.

Globale tabere og vindere

Globaliseringen skaber bånd mellem mennesker, der ellers ville være fremmede for hinanden. Den skaber sammenhørighed. Identifikation. På tværs af hidtil uoverstigelige afstande. Og den åbner for et uendeligt hav af bekendtskaber, oplevelser, forbindelser og markeder.

Men globaliseringen skaber også nye problemer. Nye uligheder. For den invaderer det lokale. Indrullerer det i globale magtstruk-

turer. Og gør nogle fattigere, andre rigere. Stavnsbinder nogen, mens andre gøres mere mobile. Globaliseringen skaber ikke kun nye bånd – men også nye afstande. Noget tabes – andet vindes. *Nogen* taber – *andre* vinder.

Et omdiskuteret begreb

Globalisering er et omdiskuteret begreb.

Nogen mener slet ikke, at vi lever i en globaliseret verden. Andre mener, at vi gør. Men diskuterer til gengæld, om globaliseringen er ny eller gammel. Er man enige om, at den er gammel, er man til gengæld uenige om, hvordan nutidens globalisering adskiller sig fra tidligeres epokers.

Vagabonder eller turister?

Der er heller ikke enighed om, hvordan globaliseringen – hvis der altså er tale om globalisering – påvirker nutidens unge.

Nogen mener, de bliver rodløse, fragmenterede væsener uden mål og med. En slags *vagabonder*, der vandrer derhen, hvor der ser mindst farefuldt ud. Ført af omstændighederne, som de ser sig ude af stand til at styre. Vagabonder, der hele tiden må skifte kurs. Der hele tiden må skifte identitet. For at undgå de største fælder i en truende og risikofyldt verden.

Andre mener derimod, at de unge om nogen

mestrer globaliseringen. De er født ind i den. De kender den ud og ind. Den er en del af dem. Og de tager for sig, som var den et tagselvbord. Som en slags *turister*, der rejser verden tyndt for at opleve det fremmede. Indoptage nye indtryk. For siden hen at tage det bedste med hjem. Hvis de ellers vender hjem. For hele verden er deres hjem. De er sat fri fra lokalsamfundets og traditionernes snærende bånd. Sat fri til verden, som de omfavner fordomsfrit og ubesværet.

Ikke ens for alle

Sandheden befinder sig nok et sted midt mellem. Hvis der ellers er én sandhed om de unge og globaliseringen.

For globaliseringen ser som bekendt forskellig ud forskellige steder i verden. Det betyder noget, om man er ung på den nordlige eller den sydlige halvkugle. Men det betyder også noget, hvilken position på den sydlige eller nordlige halvkugle, man som ung oplever globaliseringen fra.

Ungdomsforskere gør som regel et stort nummer ud af, at man ikke må skære alle unge over en kam. De lægger vægt på, at globaliseringen ikke er ens for alle unge. At det spiller en rolle, hvilken klasse de unge kommer fra. Hvilket køn de har. Deres seksuelle observans spiller også ind. Deres etnicitet. Og selvfølgelig deres religiøse tilhørsforhold. Der er mange ting, der afgør, hvordan de unge oplever globaliseringen.

Unge fra udkanten

I dette nummer af *Ungdomsforskning* fokuserer vi på én bestemt ting. Nemlig det at komme fra et udkantsområde. At komme fra periferien.

Det kan naturligvis diskuteres, hvad der er center, og hvad der er periferi. Hvornår noget er i udkanten, og hvornår det ikke er. Og så det afhænger selvfølgelig af, hvilken position verden opleves fra.

Hvis man bor i Østdanmark, opleves København sandsynligvis som landets centrum

og Vestjylland som en del af dets periferi. Bor man til gengæld i New York, er København sikkert aldeles perifer. Hvilket muligvis også er tilfældet, hvis man bor i Vestjylland. For hvad er mere centralt end det sted, man bor med sin familie, går på arbejde, gør sine indkøb og går i teatret?

Trods alt en forskel

Hvad der er center og periferi handler imidlertid ikke kun om, hvor man se verden fra.

Der er forskel på New York og København. Der bor langt flere mennesker i New York. Nogle af dem arbejder i internationale selskabers hovedkontorer, der ikke engang har en lokalafdeling i København. Men hvis finansielle gøren og laden påvirker aktiekurserne på Københavns Fondsbørs. Der er i det hele taget flere penge i New York. Og magtfuldere magthavere. Og New York optræder da også langt oftere i de globale mediestrømme end København. Hvorfor alle i København kender New York. Har et billede af byen, som mange også har besøgt, mens det modsatte ikke ligefrem tilfældet.

Selv en indædt københavner må erkende, at København er den lille af de to. At København i den sammenhæng er periferi.

Og på samme måde er det med Vestjylland og København. Selvom Vestjylland er centrum i mange menneskers liv, påvirkes deres økonomi af aktiekurserne på Københavns Fondsbørs, begrænses deres bevægelsesfrihed af en lovgivning, som er formuleret i København, og påvirkes deres virkelighedsopfattelse af nyheder, der mestendels produceres i København.

Det gode liv

Noget er altså mere center end andet. Og noget mere periferi.

Og det betyder noget for de unge menneskers liv. For deres muligheder og begrænsninger i hverdagslivet. Samt for deres forventninger, ønsker og drømme til fremtiden.

Og alligevel ikke helt. Især de unges forventninger, ønsker og drømme bliver i stadig stigende grad farvet af globale processer, der destabiliserer forskellene mellem center og periferi.

Gennem tv, radio, internet, udbygget infrastruktur, uddannelse, rejser etc. spredes forestillinger om det gode liv til unge på tværs af grænser og regioner. By og land. Center og periferi. Forestillinger, der er med til at forme deres syn på livet og forventninger til fremtiden.

Prisen for det gode liv

En sådan spredning af forestillinger om det gode liv synes i hvert fald at gøre sig gældende i artiklen "Kun små forskelle" af grænseregionsforsker Carsten Yndigegn, der indleder artikelrækken om unge i periferien. I den globaliserede periferi.

Artiklen handler ikke direkte om globaliseringen. Men den ligger som et baggrundstæppe bag artiklen, der præsenterer en analyse af, hvilke grundholdninger der styrer unge gymnasieelevers fremtidsforventninger og livsplanlægning.

Og tilsyneladende varierer disse grundholdninger kun en lille smule mellem unge fra udkantsområderne og unge fra hovedstadsområdet. Forskellene er små. Uanset om de unge bor i hovedstaden eller udkantsområdet, vil de grundlæggende de samme ting i deres liv.

Til gengæld er der forskel på, om de mener, de kan få indfriet deres forventninger til livet der, hvor de bor. "De unge i hovedstadsområdet kan ikke forestille sig, at de kan forbedre deres fremtidsmuligheder ved at flytte indenfor landet s grænser. De unge i periferien ved, at de kun kan forbedre deres ved at flytte. Det er den pris, de må betale for at få del i de samme livsmuligheder, som unge i storbyen har", skriver Yndigegn, der følgelig viser, at det stadig har en vis betydning, om de unge bor i center eller periferi. På trods af deres stadig mere ensartede forestillinger om det gode liv.

Globalt fiskeri

Det bekræftes også i artiklen "Fisk og mus på Færøerne", der er skrevet af ungdomsforskerne Gestur Hovgaard og Firouz Gaini.

Globaliseringen ligger også som et baggrundstæppe bag denne artikel, der handler om, hvordan de færøske unges uddannelses- og erhvervsvalg har ændret sig de seneste ti år. Et årti, hvor de traditionelle værdier og livsstile, der knyttes til livet som fisker, har mistet deres tiltrækningskraft på de unge og er blevet udfordret af deres ønsker om at få en højere uddannelse og en moderne livsstil.

Men, spørger Hovgaard og Gaini, er fiskeri og vidensarbejde uførenelige fænomener? Eller har de begge en plads i det globaliserede færøske samfund?

Og deres svar er, at det faktisk er muligt at kombinere hav og computere, fisk og mus i nutidens Færøerne. Et svar, der samtidig indicerer, at den lokale kultur ikke nødvendigvis destrueres af globaliseringen – men i mange tilfælde faktisk genskabes i en ny og hidtil uset form i den globaliserede kontekst.

Ikke kulturelt frisatte

Artiklen "Et naturligt valg" handler om unge i den svenske by Söderhamn, der siden 1975 har været mærket af et faldende befolkningstal. Og det er især de unge, der søger bort – for at studere og arbejde.

Skribenten, ungdomsforsker Lotta Svensson, er i færd med at lave et forskningsprojekt, hvor hun undersøger, hvilke faktorer der får de unge til enten at blive eller flytte. I artiklen fokuserer hun imidlertid primært på, hvordan forskellige grupper af voksne er med til at påvirke de unge.

Og en af hendes pointer er, at de unge slet ikke er så kulturelt frisatte, som mange mener, globaliseringen måtte gøre dem til. Tværtimod følger de i høj grad traditionen. Om de bliver i Söderhamn eller ej, skyldes altså i mindre grad et refleksivt valg end et ganske ureflekteret ønske om at gøre det "naturlige".

Hvad det er afhænger af, om de unge tilhører arbejder- eller middelklassen. For der er stadig stor forskel på, hvad der sig hør og bør i arbejder- og middelklassefamilier.

Stigmatiseret ungdomsliv

De unge i den svenske periferi oplever altså ikke, at de har frit valg på alle hylder – en metafor der ofte knyttes til nutidens globaliserede ungdomsliv. Noget ligger ligefor, mens andet synes udenfor rækkevidde.

Det samme gælder, om end i en anden målestok, for de unge i den brasilianske storby Recife, hvis fattige forstæder betegnes som *a periferia* – periferien.

De fleste brasilianske byer har udviklet sig efter den såkaldte center-periferi model, hvor de sociale klasser lever langt fra hinanden: Middel – og overklassen i centrale, veludstyrede områder. Fattige i den faldefærdige og ofte illegalt beboede periferi.

I artiklen "En farlig tid" viser antropologerne Anne Line Dalsgård og Mónica Franch, hvordan opfattelsen af ungdomslivet smelter sammen med problemerne i de fattige kvarterer. Hvordan de unges driverliv ses som selvforskyldt og udtryk for ungdommelig ansvarsløshed. Hvorfor de unge ikke bare skal kæmpe mod

fattigdom – men også mod den stigmatisering, der følger med ungdomslivet i periferien.

Fire eksempler

Fire eksempler fra periferien. Fire eksempler fra en globaliseret tid.

Eksempler, der viser, at periferi ikke bare er periferi. At der er forskel på periferien i Danmark, Færøerne, Sverige og Brasilien. Og eksempler, der viser, at globalisering ikke bare er globalisering. At der er forskel på, hvorvidt og hvordan globaliseringen omformer periferien. Og ikke mindst på, hvor synlig den er i de unges orienteringer, forventninger og ønsker i livet.

Menneskelivet kan endnu ikke sættes på en entydig formel. Heller ikke ungdomslivet.

Hvis du ønsker at udforske netop ungdomslivet i al dets mangfoldighed – læs da mere i artiklerne om unge i periferien.

Litteratur

Bauman, Zygmunt: "From Pilgrim to Tourist – or a Short Story of Identity in Hall, Stuart & du Gay, Paul (eds): *Questions of Cultural Identity*, SAGE Publications London/Thousand Oaks/New Delhi 1996

UNGE I PERIFERIEEN

Kun små forskelle

En ny undersøgelse viser, at der kun er små forskelle på danske unge, der bor i hovedstaden, og unge fra jyske udkantsamter.

Undersøgelsen beskæftiger sig med de grundholdninger, der styrer unge gymnasieelevers fremtidsforventninger og livsplanlægning. Og den slår fast, at der er flere forskelle indenfor regionerne end mellem dem.

Godt nok ser det ud til, at unge fra hovedstadsområdet på visse punkter er mere senmoderne end unge fra udkantsamterne. Men – skriver grænseregionsforsker Carsten Yndigegn, der står bag undersøgelsen – disse forskelle kan lige så godt være et udtryk for forskelle i de unges sociale baggrund som i deres regionale tilhørsforhold.

Rene regionale forskelle er det altså småt med.

Af Carsten Yndigegn

Er der forskel på danske unge, der bor i Hovedstaden og i de jyske udkantsamter, når det drejer sig om de grundlæggende holdninger, der styrer deres fremtidsforventninger og livsplanlægning? Det spørgsmål har jeg undersøgt i et nu afsluttet forskningsprojekt (Yndigegn, 2003).

Et klassisk tema

Forskellen mellem land og by er et klassisk tema i ungdomspolitikken og -forskningen. Man behøver blot at se på de rapporter, som blev udarbejdet af Ungdomskommissionen – det var en kommission, som den danske regering nedsatte efter 2. verdenskrig for at udforme fremtidens ungdomspolitik. Her bekymrede man sig om den skæbne, der risikerede at overgå de unge, der flyttede fra landets tryghed ind til storbyens fordærv (Ungdomskommissionen, 1948).

Det var således en synlig udfordring i en periode, hvor de mentale rester af den nationale almuekultur blev afviklet i en eskalerende moderniseringsproces, der har ført til, at kun

15 procent af befolkningen i dag bor på landet, mens 55 procent bor i byer med over 10.000 indbyggere.

Rejsen fra land til by

Regionale forskelle er dog fortsat en realitet. Thomas Ziehe siger det meget præcist med Tyskland som eksempel:

”En ung eller en ung voksen kan i dag i kraft af sine egne beslutninger ’ændre’ hele sin livsstil, ja næsten sin sociale identitet, ved at han eller hun flytter til én af de store millionbyer. ... Når man tager en ung der rejser fra provinsen til Berlin, så er det selvfølgelig mere og andet end blot og bart et skift i opholdssted, det er en konfrontation med den brede palet af de forhåndenværende livsformer og implicerede livsudkast der optræder samtidigt og ved siden af hinanden.” (Ziehe, 1991: 120)

Større ensartethed?

På den anden side sker der også en spredning af kendskabet til forskellige former for moder,

livsstile og kulturelle strømninger gennem uddannelse, turisme, reklamer og medierne (jf. Beck and Beck-Gernsheim, 2001: 5) samt ikke at forglemme de unges egen interaktion.

Spørgsmålet er derfor, om der i det senmoderne danske samfund fortsat er basis for at tale om regionale forskelle i unges holdninger og indstilling, eller om de er blevet mere ens. Det har jeg prøvet at undersøge gennem en ud-spørgning af 3. g elever på otte gymnasier i tre forskellige dele af landet, hhv. Sønderjylland (Syd-segmentet), Nordvestjylland (Nord-segmentet) og den nordlige del af Hovedstadsområdet (Øst-segmentet). I alt har 857 elever besvaret spørgsmålene.

Størst forskelle indenfor regionerne

Emnerne i spørgeskemaet er udvalgt, så de giver mulighed for at fange forskelle imellem senmoderne og traditionelt moderne holdninger. Emnekredsen dækker felter som uddannelse, erhverv, parforhold og familie, mobilitet, nationalitet og globalisering. Inspirationen til emnevalget er hentet fra litteraturen om senmodernitet (Bauman, 1995; Beck, 1986; Beck, 1993; Giddens, 1991; Giddens, 1992), ligesom der har været inspiration fra andre undersøgelser, der har berørt disse problemstillinger (du Bois-Reymond, 1998; Gundelach, 2002; Motola et al., 1998; Simonsen, 1993; Simonsen, 1994; Zeuner, 1994).

Det overordnede indtryk af besvarelsene fra de tre geografiske områder er, at de unge er forskellige, men at forskellen er større blandt de unge indbyrdes indenfor de tre områder, end den er blandt de unge imellem områderne.

Hyppige jobskift ikke en fordel

Arbejdslivet er ét af de felter, hvor senmoderne holdninger hævdes at være udbredte i form af det, Sennett (1999) har kaldt det fleksible menneske. Der er imidlertid kun en lille genklang blandt de unge for en påstand om, at stor fleksibilitet på arbejdsmarkedet i form af hyppige jobskift er en fordel. På den anden

side er mindst halvdelen af de unge 'overvejende enige' i, at ingen kan forvente at kunne blive hele sit arbejdsliv på den samme arbejdsplads.

Derimod trækker det væk fra de senmoderne holdninger, når omkring halvdelen i Nord- og Syd-segmenterne erklærer sig mindst 'overvejende enige' i påstanden: 'For mig vil det være vigtigere med tryghed i ansættelsen end at få en høj løn'. I Øst-segmentet er det dog kun omkring 40 procent, der erklærer sig enige. Det er en statistisk signifikant forskel.

Endnu flere er enige i påstanden: 'For mig vil det være vigtigere at få et job med gode kolleger og sikkerhed end at tage chancer for at kunne gøre hurtig karriere', men også her er andelen af enige i Øst-segmentet signifikant lavere end i de to andre. Der er således træk, der kan tolkes som at senmoderne træk er mere udviklet i Øst-segmentet, men det må dog på den anden side ikke overses, at forskellene også kan være en konsekvens af de forskelle, der på den familiære baggrund hos eleverne i de tre segmenter.

Ligestillingstanken slået igennem

Inddrager vi holdninger til det private liv, finder vi også her, at senmoderne holdninger kun delvis er slået igennem. Næsten tre fjerdedele af de unge er således enige i påstanden: 'Jeg vil ikke sætte arbejde over familie. Hvis det er nødvendigt af hensyn til min familie, finder jeg hellere et nyt job'.

Derimod er kun få procent, der er enige i påstanden: 'For en mand er det også i dag det mest rigtige at han er familiens hovedforsørger, og at familien indretter sig efter hans karriere', og modsat få procent der er uenige i at: 'Når følelserne i et ægteskab eller parforhold ikke er ægte og gensidige længere, skal man ikke fortsætte, men følge sine egne behov'.

Det er holdningstilkendegivelser, der dels viser, at ligestillingstanken er slået igennem hos disse unge, dels at Giddens' begreb om det såkaldt 'rene forhold' ikke er en blot og bar teoretisk konstruktion, men at den er en

af hverdagslivets forståelsesformer, således som også Birgitte Simonsen (1994) har påvist det i sin undersøgelse af unge i det husmør-løse samfund.

Ensartet kulturelt forbrug

Kulturelle forskelle viser graden af usamtidighed i udviklingen mellem center og periferi. En undersøgelse af unges filmsmag for 50 år siden viste således, at unge i hovedstaden så amerikanske film, mens unge i provinsen så danske. Filmsmagten hos de unge i de tre segmenter er meget ens.

Der er også kun lidt, der adskiller de unges musikalske smag, idet der er stærkere præferencer for hiphop musikken i Øst-segmentet. Der er dog et stort fællespræg, idet en håndfuld af musikhitlisternes topnavne er de mest populære i de tre segmenter. Endelig har mere end halvdelen af de unge i de tre segmenter tv-serien 'Venner' som deres mest foretrukne. Mainstreamsmagen er fremherskende.

Rejselystne unge

Mobilitet er et af kendetegnende på senmoderne livsstil. Da danske unge er blandt de mest berejste i Europa, kan det ikke undre at de unge i de tre segmenter tilkendegiver positive holdninger til mobilitet.

Mellem tre fjerdedele og to tredjedele erklærer sig enige i at 'Inden for de kommende år vil jeg på en længere rejse uden for Europa', og mere end tre fjerdedele er enige i, at: 'Hvis muligheden kommer, vil jeg prøve at arbejde i nogle år i et andet europæisk land'. På begge spørgsmål er de unge i Syd-segmentet mindst enige.

En påstand om, at 'Jeg kunne ikke drømme om at bosætte mig permanent uden for Danmark', er ligeledes en indikator på holdningen til mobilitet. Her er kun mellem en fjerdedel og en tredjedel enige, mens en fjerdedel er meget uenige, og en anden fjerdedel er overvejende uenige. Det er således en påstand, der deler de unge inden for hvert af segmenterne,

og det er en bemærkelsesværdig tilkendegivelse, at så få afviser, at de kunne tænke sig at ville emigrere, mens så mange ikke vil udelukke at de kunne gøre det.

Stærk tro på det danske

Der er imidlertid ikke tale om at de unge forkaster deres danske identitet, eller at de ville have foretrukket at have haft en anden nationalitet. Der er således kun et par procent i hvert segment der er enige i, at deres liv ville have været bedre hvis de havde været født i et andet land. Tværtimod er der en stærk tro på styrken i den danske identitet, og at de vil bevare den.

På den anden side giver de unge ikke udtryk for eksklusive følelser i forhold til det at være dansk. Holdningen er, at man er dansk, hvis man har en vilje til at tilhøre fællesskabet, dvs. overholde de fælles regler, tale det fælles sprog og føle sig som en del af det fælles samfund.

Størst lokalforankring i Østdanmark

Ét af de områder, hvor der er en lille, men dog statistisk signifikant forskel, er på spørgsmålet om de unges geografiske tilknytning. Og det forholder sig helt anderledes end man måske umiddelbart ville tro.

Når man spørger de unge, hvilket geografisk område de føler sig mest knyttet til, så er der en større andel i Øst-segmentet, der identificerer sig med den by eller det lokalområde, de bor i, mens en større andel af de unge i de to andre områder identificerer sig med landsdelen, de bor i, eller hele Danmark.

Øst-segmentets stærkere lokalforankring kommer også til udtryk i svarene på nogle af undersøgelsens andre spørgsmål. Der er ligeledes en større andel i Øst-segmentet, der erklærer sig enig i påstanden om at: 'Det er vigtigt at blive boende det sted, hvor man er vokset op, for dér har man sine venner og bekendte og familie'. Øst-segmentet er ligeledes mere enige, i at de ønsker at bosætte sig et sted, hvor der er kort afstand til familien.

Endelig er der markant mindre enighed i påstanden: 'For at få den rigtige uddannelse er jeg villig til at flytte til et andet sted i Danmark'.

Der er dog tale om gradforskelle. I alle tre områder er det meget få, der er helt afvisende over for at flytte, hvis det er nødvendigt for at få en uddannelse.

Mobilitet – nødvendigt for unge i periferien

Disse holdninger bryder med de traditionelle forestillinger om, at mens de unge i periferien er stedbundne og frygter forandring, så er de unge i storbyen i højere grad mobile. I stedet for at drage den modsatte konklusion, må forklaringen nok nærmere søges i at de unge i periferien mentalt har indstillet sig på at deres livsmuligheder er tæt sammenknyttet med deres vilje til mobilitet. De unge i hovedstadsområdet kan ikke forestille sig, at de kan forbedre deres fremtidsmuligheder ved at flytte inden for landets grænser. De unge i periferien ved, at de kun kan forbedre deres ved at flytte. Det er en pris, de må betale for at få del i de samme livsmuligheder, som unge i storbyen har.

De er dog ikke villige til at lade en flytning ødelægge deres personlige netværk. For nogle opleves det givet som en fordel at komme væk fra et samfund, hvor populært sagt alle kender alle, men ni ud af ti er samtidig enige i påstanden: 'Det er vigtigt at bevare sine rødder. Uanset hvad er det vigtigt at bevare kontakten til venner og bekendte hvor jeg bor i dag.'

Flere ligheder end forskelle

Ligheden mellem de unge fra de tre områder af landet er således langt mere omfattende end forskellene. Der er stort set tale om, at der ikke er regionale forskelle i den måde, de unges holdninger er sammensat og fordelt på.

På enkelte punkter er der marginale forskelle, og disse forskelle peger i retning af, at senmoderne holdninger er mere udviklede i Øst-segmentet. Denne forskel kan imidlertid også forklares ved at den sociale status i de unges familiære baggrund er højere i Øst-

segmentet end i de to andre segmenter, idet halvdelen af de unge i Øst-segmentet kommer fra en akademikerfamilie mod kun op til 20 procent i de andre.

Endelig er der to væsentlige forbehold man må tage overfor de betragtninger, der er gjort her. På den ene side er det kun gymnasieelever, der er indgået i undersøgelsen. Der er forskel på de unge indbyrdes, og det kan ikke udelukkes, at det er blandt gymnasieeleverne, at de regionale forskelle er mindst.

På den anden side er det kun et øjebliksbillede, der tegnes. Holdningerne til mange af de emner, der er belyst, ændrer sig med sikkerhed de følgende år. Dette kunne man undersøge ved at følge disse unge igennem en flerårig periode; derimod ville det være svært at fastholde det regionale perspektiv, for mange vil da have forladt deres hjemegn og være søgt sammen i de samme tre-fire uddannelsesbyer.

Carsten Yndigejn er lektor, mag. art., ved Institut for grænseregionsforskning i Aabenraa

Litteratur

Bauman, Zygmunt (1995). *Life in Fragments: Essays in Postmodern Morality*. Oxford: Blackwell.

Beck, Ulrich (1986). *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt/Main: Suhrkamp Verlag.

Beck, Ulrich (1993). *Die Erfindung des politischen: Zu einer Theorie reflexiver Modernisierung*. Frankfurt/Main: Suhrkamp Verlag.

Beck, Ulrich & Elisabeth Beck-Gernsheim (2001). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.

du Bois-Reymond, Manuela (1998). 'I Don't Want to Commit Myself Yet': Young People's Life Concepts'

in *Journal of Youth Studies*, 1 (1): 63-79.

Giddens, Anthony (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1992). *The transformation of intimacy: sexuality, love, and eroticism in modern societies*. Cambridge: Polity Press in association with Basil Blackwell.

Gundelach, P. (ed.) (2002). *Danskernes værdier*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Motola, Michael, Pentti Sinisalo & Jean Guichard (1998). 'Social Habitus and Future Plans: A Comparison of Adolescent Future Projects in Finland and France' in J.-E. Nurmi (ed.) *Adolescent, Cultures and Conflicts: Growing Up in Contemporary Europe*. New York & London: Garland Publishing, Inc., pp. 43-74.

Sennett, Richard (1999). *Det fleksible menneske*

- eller arbejdets forvandling og personlighedens nedsmeltning. Højbjerg: Hovedland.

Simonsen, Birgitte (1993). *Unge forhold til arbejdsliv og forsørgelse*. Roskilde: Erhvervs- og Voksenuddannelsesgruppen, RUC.

Simonsen, Birgitte (1994). *Unge forhold til familieliv og kønsroller*. Roskilde: Erhvervs- og voksenuddannelsesgruppen, Roskilde Universitetscenter.

Yndige, Carsten (2003). *Unge og regional identitet: Forventninger og indstilling til livsbetingelser og livsmuligheder i den dansk-tyske grænseregion*. Aabenraa: Institut for grænseregionsforskning.

Zeuner, Lilli (1994). *Den moderne tidsalder og de unge*. Kbh.: Socialforskningsinstituttet og Det tværministerielle Børneudvalg.

Ziehe, Thomas (1991). *Zeitvergleiche: Jugend in kulturellen Modernisierungen*. Weinheim und München: Juventa Verlag.

UNGE I PERIFERIE

Fisk og mus på Færøerne

Tidligere valgte de fleste unge på Færøerne sig et arbejde i fiskerisektoren. Det var det mest 'naturlige' karrierevalg. Men ligesom det færøske samfund har ændret sig drastisk gennem de sidste ti år, har også ungdommen ændret sig.

De traditionelle værdier og livsstile, der knyttes til fiskernes liv, har mistet deres tiltrækningskraft på de unge og udfordres af deres ønsker om at få højere uddannelse og en moderne livsstil.

Men er fiskeri og vidensarbejde uforenelige fænomener? Eller har begge en plads i det globaliserede senmoderne færøske samfund? Spørger Gestur Hovgaard, der er seniorforsker ved Center for Lokal og Regional Udvikling på Færøerne, og Firouz Gaini, der er ph.d.-studerende ved Færøernes Universitet.

Og de to forskeres eget svar er, at det faktisk er muligt at kombinere hav og computere, fisk og mus i det senmoderne Færøerne.

Af Gestur Hovgaard og Firouz Gaini

Trods en stærk afhængighed af fiskeriressourcer har Færøerne en relativt varieret økonomisk struktur, moderne teknologi og et højt niveau af offentlige tjenester indenfor uddannelse, sundhed og social sikkerhed.

Moderniseringen af Færøerne var dog ingen enkel proces, og der bliver ofte snakket om tiden før og efter "krisen" på øerne med henvisning til den alvorlige økonomiske depression, der lammede hele samfundet i begyndelsen af halvfemserne.

Der har været rettet stor opmærksomhed mod de økonomiske, socioøkonomiske og politiske aspekter af halvfemsernes radikale samfundsændringer. Men der er grund til at tro, at det, der virkelig vil ændre det færøske samfund i fremtiden, findes i den kulturelle sfære – især i ungdomskulturene.

Krisen – starten på et nyt samfund

Krisen på Færøerne symboliserer overgangen fra det moderne til det senmoderne samfund.

Den offentlige færøske fjernsynskanal, SvF, blev etableret i 1984, hvilket er meget sent sammenlignet med fjernsyn i det øvrige Norden. SvF blev nærmest fra fødselen udkonkurreret af udenlandske tv-udsendelser og -kanaler, der blev tilgængelige via parabolantener og video.

Desuden kom den såkaldte "uddannelsesrevolution" til Færøerne i firserne, og i dag flytter en stor del af ungdommen ud af landet for et par år for at få sig universitetsuddannelse eller en anden højere uddannelse.

De senmoderne unge

Dagens færøske ungdom – født midt i firserne – kender ikke personligt til det samfund, der gik i graven med den økonomiske krise. Deres børne- og ungdomså var under og efter krisen, der tvang mere end 10 procent af Færøernes befolkning ud af landet.

Det senmoderne 'nye' samfund er en helt naturligt del af de unges liv, og de føler sig ret fremmede i forældregenerationens mere

traditionelle værdier og holdninger. De unge lever i det senmoderne samfund, mens de ældre generationer klamrer sig til værdier og præferencer fra deres egen barndomstid. Der findes med andre ord en dyb grøft mellem generationerne.

Betyder dette at ungdomskulturen i dag forsøger at smide alle 'levn' fra de traditionelle og moderne livsstile væk? Er valget mellem at blive fisker eller computeringeniør et valg mellem det gamle og nye samfund? Eller er det snarere et spørgsmål om at navigere imellem begge, det traditionelle og moderne, og skabe noget nyt, der baserer sig på begge dele?

Dynamiske og nutidige traditioner

Industrialiseringen på Færøerne førte aldrig til et klassesdelt samfund, og individualiseringen var primært et kulturelt fænomen. De sociale relationer i industrisamfundet forblev – og er stadig – baseret på bondesamfundets kultur, stærke familieband og lokalsamfund.

Halvfemsernes økonomiske omstrukturering på Færøerne var usædvanligt vellykket, og en del af forklaringen er at finde i de traditionelle sociale netværk, som nu befinder sig i en global kontekst. Netværkssamfundet er med andre ord ikke noget nyt – det har altid været der.

Det er umuligt at forstå og analysere det senmoderne samfund og ungdomskulturen på Færøerne uden en stærk bevidsthed om traditionens rolle. Refleksiv modernitet kan betragtes som et faktum. De unge reflekterer over deres livs retning: om de bliver boende, flytter, eller flytter tilbage til deres lokalsamfund. Traditioner kan være statiske, tilbageskuende og konservative, men de kan også være dynamiske, nutidige og fremadrettede (Luke 1996).

Risiko og usikkerhed

De unges usikkerhed om fremtiden og en ansvar for deres personlige valg påvirker og skaber deres strategier og livsstile. Et livstidsarbejde er usædvanligt i vor tid; man besidder tidsbegrænsede positioner på arbejdsmarkedet. Og disse "*may disappear virtually without notice,*

together with the factories or offices of bank branches that offered them" (Bauman 1995: 265).

Uddannelser og praktiske færdigheder er også ofte forældede, før de unge har fået deres fodfæste på arbejdsmarkedet. Zygmunt Bauman siger, at alt "*seems to conspire these days against distant goals, life-long projects, lasting commitments, eternal alliances, immutable identities*" (1996: 51). Mens det moderne samfund var karakteriseret af en kontinuitet og stabilitet, er risiko og usikkerhed altså gennemgående træk i det senmoderne samfund.

Fravælger lønsomt fiskerhverv

Langt over 90 procent af de unge på Færøerne planlægger at tage en højere uddannelse, før de skal ud i arbejdslivet. De unge er meget bevidste om deres fremtidige arbejde, og de fleste har tænkt sig at tilegne sig de nødvendige specifikke kvalifikationer for at få deres drømmejob. Der er ingen signifikante forskelle mellem regionerne og byggerne på Færøerne, hvad angår deres præferencer for uddannelse og arbejde.

Der er meget få stillinger til folk uden uddannelse i dag, og selv i den traditionelle fiskerisektor er uddannelseskrav ved at blive en norm. De mest attraktive stillinger i fiskerisektoren er for folk med arbejds erfaringer og højere uddannelse. Den hårdarbejdende fisker havde tidligere et arbejde af høj status i byggerne, men i dag har de unge andre prioriteringer for deres fremtid og karriere.

Det kolde og barske fiskerliv er i mange tilfælde økonomisk meget lønsomt – især hvis man er i en moderne trawlers besætning. Men dagens ungdom ønsker sig fleksible og udfordrende stillinger med en æstetisk og kunstnerisk dimension. De ønsker sig arbejde, der åbner porte til nye muligheder og stillinger. Deres stilling i fremtiden skal passe til deres personlighed, livsstil og interesser. Men selvfølgelig er alle ikke lige interesserede i 'rene' kontorjob.

Spændende og udfordrende arbejde

Da eleverne i vores undersøgelse blev spurgt om deres forventninger til deres fremtidige arbejde, svarede de fleste: ”*arbejdet giver mig spændende og krævende udfordringer*”, og dernæst svarkategoriene: ”*jeg bliver godt betalt*” og ”*jobbet passer til mine talenter og kompetence*”.

Ret overraskende var, at der, ud af 13 forskellige svarmuligheder, var lavest tilslutning til: ”*at jeg kan arbejde i min region/hjembygd*”. Kun fem elever valgte dette som højeste ønske angående fremtidigt arbejde. En anden svarmulighed med meget lav tilslutning var: ”*arbejdet har offentlig nytteværdi*” med bare ti ud af over 800 studenter.

”Der er intet arbejde at få”

Mens arbejdspræferencerne ikke varierer nævneværdigt i udkantsområderne og Torshavn, er der til gengæld forskel på, om de ønsker at blive boende i deres hjemby efter afsluttet uddannelse. Adspurgt om dette spørgsmål svarede unge fra Torshavn ”ja” eller ”sandsynligvis”, mens unge fra små kommuner var i tvivl. Over 50 procent af eleverne fra kommuner med under 200 indbyggere sagde, at de ”tvivler på det” eller ”ikke vil gøre det”. Tilsvarende tal for Torshavn var 38 procent.

En ung mand fra Porkeri, Suduroy, siger, ”*i øjeblikket kan jeg li’ at bo i Porkeri, men jeg kan ikke forestille mig at bo her i fremtiden for der er intet arbejde at få*”. Mange unge kan ikke forestille sig en fremtid i byggerne. Ofte hører man dem sige: ”*min bygd har mange gode kvaliteter, men den er ikke et sted for mig*” (Bjørndal 2000).

Både computermus og fisk

Fiskeriindustrien på Færøerne fornyer sig selv kontinuerligt, især efter krisen og restruktureringen af økonomien. Fiskeriets indflydelse på resten af det økonomiske system er betydelig. De unge ønsker ikke at leve som traditionelle færøske fiskere men opsøger og skaber attraktive senmoderne stillinger i andre dele af den

store fiskerisektor. Flere dataloger og computeringeniører er ansatte i fiskeriindustrien.

Fiskeriet kommer, også i fremtiden, til at spille en stor rolle for den færøske økonomi. Og det er de fleste unge bevidste om. Det gælder med andre ord om at kombinere attraktive senmoderne stillinger med det færøske økonomiske systems strukturelle rammeværk: hvordan kan vi bruge fiskerisektoren til vore præferencer? Hvordan kan vi bruge computermus og fisk samtidigt?

Foretrækker jobs med høj status

De foretrukne fremtidsjobs blandt de unge er dog ikke direkte knyttet til fiskeriet. Blandt elever, som har en konkret idé om, hvad de vil studere og arbejde med i fremtiden, er toplistens følgende: 1: handel og kontor; 2: helseuddannelser; 3: pædagogik; 4: håransigts-krops-pleje; 5: skipper.

Andre meget populære fremtidsstillinger blandt unge er jurist, kok og mekaniker. De unge ønsker at være kreative og æstetiske, selvstændige og ’kulturelle’.

De holder sig væk fra det, de betragter som kedelige ’rutinejobs’. Skipper og kok er de eneste stillinger på toplistens, som faktisk kan foregå på fiskekuttere. På spørgsmålet ”hvis du skulle arbejde på et fiskeskib, hvilket arbejde ville du foretrække?”, svarede 25 procent af eleverne, at de helst ville være kaptajn – 21 procent foretrak at være kok. De øvrige traditionelle stillinger havde meget begrænset interesse blandt de unge. Det er tydeligt at de foretrækker højstatusstillingerne.

Ringe viden om fiskerisektoren

Generelt synes de unge selv, at færøske elever har en for begrænset viden om fiskeriindustrien, og i folkeskolen og på gymnasiet bliver fiskeriets betydning for økonomien dårligt nok nævnt. På spørgsmålet ”har nogen anbefalet dig til at satse på en karriere i fiskerisektoren?”, svarede kun 13 procent ja, mens de resterende 87 procent svarede nej. Mindre en halvdelen – 40

procent – af eleverne mener, at de besidder nok viden om fiskeriindustrien til at kunne bedømme, om det er en interessant arbejdsplads for dem. Og 45 procent mener, at de ikke besidder denne viden. Kun 16 procent af eleverne mener, at de har lært ”meget” eller ”rigtig meget” om fisk på skolen.

Den virkelige udfordring for Færøerne

Færøsk ungdom ønsker at kombinere livsstils- og arbejdspræferencer, fordi arbejde og fritid ikke er separate sfærer i det senmoderne samfund. Det hele hænger sammen i et stort livsprojekt, som individerne selv definerer ud fra et set af interesser, værdier og holdninger.

At blive professionel fodboldspiller eller danser er en gammel drøm for piger og drenge, men i dag er det ikke kun en drøm som bliver luftet i fritiden; det er et projekt, som mange unge bevidst stræber efter at realisere. Sport, musik, film og andre populære fritidsinteresser er i mange ungdomsgrupper og ungdomskulturer en del af en specifik livsstil. Livsstilen og arbejdet skal helst passe sammen.

Disse nye krav og præferencer har naturligvis givet den traditionelle fiskeriindustri et rekrutteringsproblem, men det er muligt at kombinere havet og computere, fisk og mus. Og her ligger den virkelige udfordring for Færøernes fremtid – ikke kun for de unge.

Gestur Hovgaard er seniorforsker ved Center for Lokal og Regional Udvikling på Færøerne, hvor han arbejder med økonomisk sociologi og politisk økonomi.

Firouz Gaini er ph.d.-studerende i socialantropologi

ved Færøernes Universitet, hvor han arbejder med ungdomskulturer i Torshavn

Artiklen bygger på Gainis ph.d.-projekt og projektet ”Youth, Transition and the Future of the Fisheries” ved Center for Lokal og Regional Udvikling, der omfatter over et tusinde unge fra hele landet. Alle unge fra 9. klasser og elever fra tredje år i gymnasiet eller en tilsvarende uddannelse er indbefattet. Disse grupper er valgt, fordi de står overfor at skulle tage nogle afgørende beslutninger for fremtiden. De er på vej fra en status til en anden. De skal vælge karriere, uddannelse, livsstil og identitet. Undersøgelsen er fra foråret 2003.

Litteratur

Bauman, Zygmunt: *Life in Fragments*. Blackwell Publishers. Oxford 1995

Bauman, Zygmunt: “Modernity in the Age of Contingency” in Heelas, Paul; Lash, Scott & Morris Paul (eds): *Detraditionalization: Critical Reflections on Authority and Identity*. Blackwell Publishers. Oxford 1996

Bjørndal, Cato R.P. (ed): *Northern Futures Young Voices. A Report from the UNESCO MOST Circumpolar Coping Processes Project*. Tromsø 2000

Luke, Steve: “Identity, Meaning and Globalization: Space-Time Compression and the Political Economy of Everyday Life” in Heelas, Paul; Lash, Scott & Morris Paul (eds): *Detraditionalization: Critical Reflections on Authority and Identity*. Blackwell Publishers. Oxford 1996

UNGE I PERIFERIEN

Et naturligt valg

Siden 1975 har befolkningstallet i Söderhamn i Sverige været faldende. Det er især de unge, der søger bort. Til større byer – for at studere og arbejde. Og det foruroliger det lokale bystyre og erhvervsliv, der betragter udflytningen som et regionalt problem.

I FoU-Centrum – en samfundsvidenskabelig forsknings- og udviklingsenhed – i Söderhamn arbejder en række ph.d.-studerende med dette og andre regionale problemer. FoU-Centrum, der er etableret af Söderhamns kommune og Arbetslivsinstitutet i Sverige, skal fungere som et bindeled mellem forskningsverdenen og det regionale arbejdsliv. Og har som mål at bidrage til udviklingen i regionen.

Lotta Svensson er en af de ph.d.-studerende, der arbejder på FoU-Centrum. Hendes forskningsprojekt fokuserer netop på de unges udflytning. I denne artikel beskriver hun, hvordan forskellige voksne er med til at præge de unge til at blive eller flytte. En af hendes pointer er, at de unge slet ikke er så kulturelt frisatte, som mange tror. Tværtimod følger de i høj grad traditionen.

Om de bliver i Söderhamn eller ej, skyldes altså i mindre grad et refleksivt valg end et ganske ureflekeret ønske om at gøre det ”naturlige”. Hvad det er afhænger af, om de unge tilhører arbejder- eller middelklassen. For der er stadig stor forskel på, hvad der sig hør og bør i arbejder- og middelkassfamilier.

Af Lotta Svensson

I mitt pågående avhandlingsarbete vill jag undersöka hur samspelet mellan ekonomiska, sociala och kulturella bakomliggande faktorer förmedlas och påverkar ungdomars tankar om huruvida de kommer flytta eller stanna i sin hemkommun.

Jag kommer att utgå från ungdomarnas egna tankar om att flytta eller stanna, och genom att analysera de sammanhang som visar sig försöka förstå vilka bakomliggande samhällseliga strukturer och mekanismer som påverkar ungdomarna.

Dessa bakomliggande strukturer både återspeglas och återskapas i de relationer ungdomarna har med den egna gruppen, andra grupper av ungdomar, de närmaste vuxna,

andra vuxna, lokalsamhället samt den generaliserade omvärlden (Willis 1977). Här kommer jag att främst att behandla relationen ungdom/ar – vuxen/na, och hur den relationen, utifrån ungdomarnas självförståelse, påverkar deras tankar om att flytta eller stanna i hemkommunen.

En stad i mitten av Sverige

Hemkommunen i det här fallet är Söderhamn, en stad vid ostkusten ungefär i mitten av Sverige, ca 27 mil norr om Stockholm. Söderhamn kan beskrivas som en rätt traditionell bruksort, uppbyggd kring skogsnäringen. På grund av den industriella strukturomvandling som skett sedan mitten på 1970-talet har

Söderhamn och liknande orter haft ett vikande befolkningsunderlag och en förhållandevis hög arbetslöshet.

Sedan 1975 har Söderhamns befolkning i stort sett stadigt sjunkit, från drygt 32.000 personer till ca 27.500 personer 2002. Undersökningar som kommunledningen genomfört visar att utflyttningen är klart störst i åldrarna 19–35 år. Inom den åldersgruppen finns 55 procent av det totala antalet utflyttade. Utflyttningen sker i första hand till orter med högskola och universitet, knappt 40 procent av det totala antalet flyttar går till dessa orter. De främsta orsakerna till utflyttning är studier och arbete. Under denna period flyttade 455 personer mellan 19–35 år från Söderhamn. En årskull i den åldersgruppen består av ca 250–400 personer (Söderhamns kommun 2000).

Något självklart

I samtal med bland andra kommunledning och företagare framstår ungdomarnas utflyttning och låga återflyttning som ett regionalt problem. Kommunledningen ser befolkningsunderlaget krympa och oroas över befolkningspyramidens förvanskning liksom av konsekvenserna för välfärden. Företagare är oroliga för att det ska bli brist på kompetent arbetskraft. De äldre oroar sig bland annat för personalbrist i äldreården. Och många oroar sig för vad som händer med framtidstron och utvecklingsmöjligheterna i en bygd som ungdomarna flyttar ifrån.

Redan tidigt framstod emellertid en dubbelhet i problematiken och också en laddning kring frågan som förvånade mig. Då jag försiktigt började formulera ett intresse kring frågan om ungdomarnas stora utflyttning och samtalade med de vuxna som finns runt ungdomarna, företrädesvis kommunala tjänstemän och tillika ofta föräldrar, så möttes jag av kommentarer som – ”det är inte att de flyttar som är problemet, det är att de inte kommer tillbaka”, ”det är bra och nyttigt att ungdomar flyttar”, ”det är inte de som flyttar som är

problemet, det är de som stannar”, ”ja vad ska de göra, det finns ju inga jobb”, ”vi vill absolut inte hindra någon från att flytta”, ”det är väl högst naturligt att ungdomar flyttar”, ”så har det väl alltid varit, att ungdomar flyttar”, ”tycker du att man ska hindra dem från att flytta då?”.

Den irritation som uttrycktes i tonfallet är svår att illustrera, och min tolkning i detta stadium var att de uppfattade frågan som irrelevant, att ungdomars flyttande var något självklart och alltså inget man kan ifrågasätta.

Att studera en komplex fråga

Att studera hur ungdomar tänker och resonerar kring en så pass komplex fråga som att flytta eller stanna är inte alldeles enkelt. För att få frågan belyst från många olika håll har jag deltagit i skilda sammanhang då dessa frågor på olika sätt berörts.

Jag har samlat in ca 60 uppsatser från några gymnasieklasser. Samtliga elever har ombetts skriva under rubriken ”Har jag en framtid i Söderhamn?”. Efter en grov sammanställning har jag återfört resultaten till klasserna och vi har tillsammans diskuterat och analyserat skillnaderna mellan de olika klasserna. Jag har dessutom intervjuat 8 ungdomar, deltagit i ett flertal diskussioner kring flyttfrågan med både vuxna och ungdomar, följt grupparbeten i gymnasieklasser kring dessa frågor samt på olika sätt deltagit i förberedelser inför och medverkat vid en ungdomskonferens i Söderhamn med 130 ungdomar och ca 40 vuxna, politiker och tjänstemän, under rubriken ”Att vara ung i Söderhamn”.

Tre delrelationer

Relationen mellan ungdomar och vuxna måste brytas ned till åtminstone tre delrelationer för att man ska kunna förklara hur dessa relationer påverkar en ung människas tankar om att flytta eller stanna.

Stora skillnader finns mellan relationerna ungdom – människa – de närmaste vuxna, ung

människa – *andra vuxna* samt ungdomar som grupp – *vuxna som grupp* (Mead 1976).

De närmaste vuxna

Vilka personer som den unge räknar som *närmaste vuxna* varierar. Ofta handlar det om en nära familje- och släktkrets, men det kan även finnas andra viktiga vuxna som den unge uppfattar som nära.

I mitt material finns enbart små tecken på ungdomlig rebelliskhet och föräldrapror. I stället uppfattar de unga att de själva och de närmaste vuxna är rätt överens i frågan om att flytta eller stanna. Flera beskriver att det är mamman som i högre grad framför åsikter om vad de borde göra. Det är också hon som i högre grad tycker att de ska flytta. Den mest framträdande uppfattningen är att de är fria att välja som de vill. Mycket få ungdomar ifrågasätter den egna valfriheten, möjligen kan de fundera över andra ungdomars fria val.

”Vad som spelar roll? Det som spelar roll är väl att du bestämmer själv vad du ska göra för någonting. Om du vill bo kvar så kan du bo kvar, och om du vill flytta så flyttar du!” (pojke 17 år).

”En del flyttar för att ... de söker inte friheten ... de har något slags press hemifrån ... de ska åka och plugga ... de söker inte friheten på samma sätt ...” (flicka 20 år).

Inte så långt hemifrån

Så här långt är ungdomarna i stort sett eniga, men utfallet av ovanstående i form av konkreta tankar om hur man ska/bör/vill göra med sitt framtida flyttande och stannande blir helt olika, och tydligt urskiljbara gränser dras upp av klass- och könstillhörighet samt kombinationen av dessa.

Grovt generaliserat kan man säga att ar-

betarklassens barn i hög grad uppfattar både som sin egen och de nära vuxnas vilja att kunna stanna kvar på hemorten, eller i närheten av den. Ungdomarna uttrycker visserligen en önskan om att flytta hemifrån, för att få ett större självbestämmande – men det behöver inte vara så långt. Många uppfattar att föräldrarna vill ha kvar en tät kontakt och att man ska kunna vara till hjälp för varandra i vardagen. Men, liksom hos medelklassungdomarna, tycks flyttande eller stannande inte vara något man specifikt diskuterar och har åsikter om.

”De (föräldrarna, författarens kommentar) vill ju liksom ha en kontaktbar sådär, så ... Men ändå vill ju en annan vara en bit ifrån och vara ... typ lite mer anonym. Så de inte kommer åt en ... så det kan vara lugnt ett tag. (pojke 17 år)

LS – Har du känt det som att dina föräldrar varit nöjda med det du har valt och det du har gjort?

pojke 20 år – Ja det tror jag. Jag fick jobb direkt efter skolan och så ... Så det fanns ingenting att vara missnöjd över. Så det tror jag. Det är lika med brorsan, han har ju haft jobb hela tiden han också så att ...

LS – De har inte tyckt att du borde ... ge dig iväg ... eller något annat?

pojke 20 år – Neej ...

”De vill ju inte att jag ska stanna kvar”

För medelklassungdomarna är förhållandet det motsatta. Både de själva och föräldrarna ser en framtida bortflyttning som något naturligt. Det är ofta så självklart att det inte ens är något som diskuteras specifikt utan ligger som en förutsättning under andra resonemang. Frågan om flyttning för medelklassungdomarna hänger ofta ihop med tanken på en högskoleutbildning men långt ifrån alltid, bortflyttandet tycks även för föräldrarna ha ett egen-värde. På frågan om vad föräldrarna tycker om sina ungdomars ivägflyttande svarar några av dessa ungdomar såhär:

”Som förälder vill man säkert ha kvar sina barn, och ge trygghet – jag kan ta hand om mina barn – men någonstans så känner man att barnen måste utveckla sig själv också ... och bli självständiga.” (pojke 18 år)

”Men min mamma och pappa, de vill ju inte att jag ska stanna kvar ... Eller det finns inte ... Det är inte ens ifrågasatt. Det bara är så.” (flicka 20 år)

”Ja ... men det är nog självklart för dem också ... just när man sagt att man ska gå vidare (med studier, författarens kommentar) ... så är det klart.” (flicka 17 år)

Andra vuxna

I relationen ung människa – *andra vuxna* tycks det som om de unga i hög grad bara uppfattar andra vuxna som bekräftar deras egen världsbild. I alla fall är det svårt att få dem att beskriva andra som har en avvikande uppfattning. Det gäller i lika hög grad arbetarklass- och medelklassungdomar.

Frågor kring vad andra vuxna omkring dem kan tycka avfärdas ofta med att man inte vet, eller inte bryr sig. De något äldre ungdomarna

kan ändå se att det finns en norm för hur en ”lyckad” ungdom ska bete sig, men menar att de inte bryr sig om den. (Detsamma gäller dessutom då frågan gäller vad andra ungdomar, med andra värderingar kan tänkas tycka.)

LS – ... det finns någon sorts bild av hur man ska vara ...?

pojke 20 år – Jaa, ja den har jag varit helt utanför.

LS – Vad tror du de tycker? Vad är det för normer? Har du struntat i dem så mycket att du inte vet?

pojke 20 år – Ja jag har inte brytt mig om att tänka mig in i den situationen ens ... Men man ska inte uttala sig så mycket om det man inte vet, det kanske är bra, det kanske är dåligt, jag vet inte ... Jag har aldrig varit innanför där.

Andra värderingar än de själva

Det tycks inte som om de ser människor i sin närhet som förmedlare av denna norm. Vid frågor om var ett sådant ideal kommer ifrån så har ungdomarna oftast inget svar, några svarar att det kan komma från media. Detta är värt att uppmärksamma, särskilt med tanke på arbetarklassungdomarna eftersom de är i daglig kontakt med vuxna som förmodligen har helt andra värderingar än de själva, gällande vad ”riktiga” ungdomar bör göra.

I samtal med mig som forskare förmedlar dessa vuxna (framför allt olika tjänstemän som arbetar kring ungdomar) att det ju är ”naturligt”, ”självklart”, ”viktigt” att ungdomar

”ger sig ut i världen”, ”prövar sina vingar”, ”inte fastnar här” och ”vidgar sina vyer”.

Vuxna som grupp

I förhållandet ungdomar – *vuxna* tycks ungdomarna benägna att generalisera utifrån den egna gruppens relation till en diffus grupp vuxna. Denna relation har främst behandlats i intervjufrågor om ungdomars upplevda delaktighet, inflytande och känsla av att vara önskade i samhällslivet. Här är ungdomarna i stort sett överens.

Det är mycket få ungdomar som har något positivt att säga om sin känsla av delaktighet och möjlighet att påverka. I stället påpekar flera av dem känslan av vara svikna och bortprioriterade av de vuxna. Då jag påpekat kommunens uttalade vilja att satsa på ungdomar får jag svar som dessa:

”Som ungdom hörs man inte, man ska helst bli vuxen för att kunna påverka.” (pojke 19 år)

”Jo, det har väl sagts i alla tider det. Men det är inget som jag har sett eller märkt av på något vis. Och nu lade de ju ner fordonsskolan också ... Och hur de resonerar då, det är ju inget bevis på satsning på ungdomar precis.” (pojke 20 år)

”Man hör om nedskärningar och allt ... och vi bara står där ... och gör man några protester så – ”nej, vi har inga pengar” eller ”det funkade inte”.” (flicka 17)

”Jag vet inte vem man ska prata med. Jag vet inte alls vart man ska vända sig.” (flicka 15 år)

Inte sida vid sida

Arbetarklassungdomarna förmedlar inte någon tro på möjligheten att kunna vara mer

delaktiga och medelklassflickorna tycks tro att möjligheterna till tillhörighet och delaktighet möjligen kan vara större någon annanstans.

De som ändå förmedlar något hopp om att de ska kunna påverka lokalsamhället och/eller samhällsutvecklingen är några medelklasspojkar. Inte heller de som tycker sig ha påverkan möjligheter tycker att det går särskilt lätt.

”Det finns ett fåtal, som jag och några andra, som kan påverka, som försöker och anstränger oss och jobbar. Men det är svårt.” (pojke 19 år)

”Joo, det är många som lyssnar ... men ofta är det ju så att när man som politiker lyssnar på någon ungdom som säger att jag skulle vilja ha det här ... då tror jag att det går in i skallen på dem och så säger det liksom såhär ”jaa, sådär tyckte jag också när jag var ung ..” Men det blev inget med det liksom ... Kanske att man kan påverka mycket i sin egen skola ... där man själv ju är stark ... men i övrigt samhälle så tror jag inte man har så mycket att säga till om, det känns så ... man kan ... det finns möjligheter... men sen är det så att det finns politiker som har svårt att acceptera att yngre också kan ... Det är svårt för folk att förstå, mycket svårt ... Man har växt upp liksom ”ung – och vuxen” inte sida vid sida liksom.” (pojke 19 år)

Kulturellt friställda?

Ungdomar är aktörer i samtiden och måste förhålla sig till utvecklingen, men de gör det utifrån de förutsättningar som en särskild historisk, social och kulturell miljö definierar. Ziehe (1989) menar att ungdomar i dag är ”kulturellt friställda”, i meningen att traditioner fått mindre vikt och att uppväxten tenderar

att bli mera likartad, fristående från social och kulturell bakgrund.

Detta kan jag inte se bekräftat i mitt material. Ungdomarna i mitt material följer i hög grad traditionen, men på olika sätt utifrån olika bakgrunder. Visst förhåller de sig till möjligheten till olika val, men det mest framträdande är inte det reflexiva valet, utan istället en tämligen oreflekterad önskan att göra "det naturliga", och vad det är varierar utifrån den bakgrund ungdomen har.

Två uppfattningar om "det naturliga"

Paul Willis (1979: 185) menar att i de stunder vi människor hävdar att vi agerar "naturligt" är vi som mest kulturaliserade, och agerar utifrån etablerade och sociala förhållanden. Det dominanta är "det normala" eller "det naturliga" i varje sammanhang.

I Söderhamn tycks det som om två uppfattningar om "det naturliga" beteendet, vad gäller att flytta eller stanna, existerar parallellt. Grovt generaliserat tycks det vara så att arbetarungdomarna och deras föräldrar lever med uppfattningen att "det naturliga" är att det finns jobb på orten och att man ska kunna stanna. En uppfattning som säkert varit den dominerande under skogsnäringsens och bruksorternas expansion, fram till mitten på 1970-talet, och kanske dominerar den fortfarande i regionen.

Medelklass-familjernas och -ungdomarnas uppfattning om "det naturliga" ligger mer i linje med föreställningen om ungdomstiden som en orientering mot det urbana och moderna, och därför är det "naturligt" för den som vill bli en *modern* vuxen att söka sig till storstaden. Inom ungdomsforskning, media, utbildning och arbetsmarknad utmålas storstaden som den naturliga platsen för ungdomliga livsformer – där finns det utrymme som behövs för att olika "ungdomliga" arenor ska kunna uppstå och för att "ungdomliga visioner" ska kunna förverkligas. Media och populärkultur är kanske det som i störst utsträckning lyfter

fram denna image av att vara ung och modern (Waara 1996). Livsformer och förhållningssätt som syns i storstaden behandlas ofta som om de gäller allmänt (Löfgren 1991:197).

Förvånande är att dessa olika uppfattningar i så liten utsträckning tycks brytas mot varandra, Ungdomar träffar ju ändå varandra närapå dagligen, t ex i skolan. För ungdomarna tycks frågan inte heller ha någon särskild laddning. Alla "får väl göra som de vill", och "de andra" är helt enkelt obegripliga och gör "konstiga" val. Om detta kan mycket sägas, men inte i detta paper.

En laddad fråga

Min preliminära tolkning av orsaken till att flytta-stanna-frågan är så laddad för de vuxna tjänstemännen är att jag genom att intressera mig för olika sätt att tänka kring frågan ifrågasätter det som tjänstemännen uppfattar som "det enda rätta", alltså "det naturliga". Att belysa frågan från olika håll indikerar att det kan finnas andra valmöjligheter, vilket kanske kan uppfattas som ett ifrågasättande. Ofta omtolkas mitt intresse också till att jag tycker att man ska försöka förmå ungdomarna att stanna kvar. Är jag inte *med* dem så är jag *mot* dem?

Söderhamns kommun har i samband med de senare större företagsnedläggningarna startat ett medvetet omställningsarbete, från industriproduktionsdriven till kunskapsdriven utveckling. I och med detta omställningsarbete, som ju har sitt ursprung i den ekonomiska och historiska utvecklingen i regionen, så utmanas traditionella bruksortsarbetarvärderingar. Men i och med nya tekniska landvinningar så utmanas också de traditionella medelklassvärderingarna. Relationerna mellan modernitet och tradition är inte längre sig lika, och detta gäller i hög grad i relation till frågan om att flytta eller stanna. Hittills har det i önskemålet om att utbilda sig funnits inbyggt en föreställning att man då måste flytta, vilket det nödvändigtvis inte gör längre (Borgegård et

al 1994). Relationen mellan centrum och periferi i fråga om kunskapsstillgänglighet kan ifrågasättas. Att bo i periferin behöver numera inte innebära att man är fränkopplad kunskap om andra förhållanden. Består laddningen i frågan av en förvirring och en kamp om vilka värderingar som nu ska komma att bli rådande/dominerande?

Arbetarklassungdomarnas försvar

En annan fråga jag fortsätter fundera på är varför inte arbetarklassungdomarna reagerar på ”de andra vuxnas” uppfattning att det ”självklara” är att flytta? Just nu ser jag på denna nivå åtminstone minst tre förklaringar: a) arbetarklassungdomarna noterar att det finns där men det ”betyder” inget för deras liv och värderingar, b) medelklassvuxna förmedlar i praktiken olika förväntningar på olika ungdomar, men när man pratar om frågan med mig så är det den egna medelklassgruppen man syftar på, c) ”de andra vuxnas” flyttförväntningar bara bekräftar för arbetarklassungdomarna en redan tidigare upplevd åtskillnad.

Detta blir kanske en del i ett omedvetet internaliserande av ett privat tillkortakommande som arbetarungdomarna försvarar sig mot genom att hävda att de har andra värderingar i livet, att de väljer som de vill.

Finns det något sätt att göra rätt?

Utifrån mitt material från diskussioner med olika vuxna går det att ana en skillnad i inställning mellan politikerna i kommunen och kommunens tjänstemän. Denna skillnad har troligen också sin förklaring i att politiker och tjänstemän har olika lokal förankring och till viss del olika klassbakgrund. Vilka konsekvenser får dessa värderingsskillnaderna för *utfallet* av de politiska ambitionerna att ge ungdomarna faktiska möjligheter till högre utbildning och yrkesutbildning på orten?

Ungdomar behövs för regionens tillväxt/överlevnad men medelklassvuxna vill, i linje med sina traditioner, inte förmå sina egna

barn att stanna eftersom möjligheterna till det moderna och ungdomliga finns någon annan stans. Samtidigt vill vuxna bo kvar i ett fungerande samhälle, med bl a service, vård och omsorg – alltså måste yngre personer finnas kvar för att utföra dessa uppgifter.

Vilka konsekvenser får ovanstående värderingsskillnader för de ungdomar som bor kvar i Söderhamn? Blir de vuxna tjänstemännens medelklassvärderingar styrande för i vilken grad ungdomar får inflytande och delaktighet i det regionala samhällslivet? Beror ungdomars upplevda brist på delaktighet på att det inte är någon idé att dra in ungdomarna i samhällsarbetet därför att alla ”riktiga” ungdomar flyttar? De ungdomar som flyttar gör rätt utifrån sin tradition men sviker den regionala politiska ambitionen. De ungdomar som stannar bevisar, utifrån samma traditions synsätt, sin passivitet och brist på vilja och blir därför inte räknade med då den regionala utvecklingsagendan skapas. Finns det *något sätt* att ”göra rätt”, och bli räknad med som resurs, som ungdom i denna region?

Lotta Svensson er ph.d.-studerende ved FoU-Centrum i Söderhamn, et samarbejdsprojekt mellem Söderhamns kommune og Arbetslivsinstitutet (ALI). Hun er indskrevet ved Institutionen for be-teendevetenskap (IBV), Linköpings Universitet.

Litteratur

Arbetsmarknadsstyrelsen: (1999) *Den geografiska rörligheten*. Rapport från Ams, 1999

Bjurström Erling: (1997) *Högt och lågt i ungdomskulturen*. Umeå:Borea

Borgegård Lars-Erik, Eliasson Maria, Fransson Urban, Lundin Lars: (1994) *Att stanna eller flytta. Om hälsingungdomars val efter grundskolan*. Umeå: Geografiska institutionen. CERUM 1994:24

Jonsson Christer: (1991) *Ung i Åmål —om ungdomars vardagsliv och framtidsorienteringar i en landsortskommun utifrån ett livsformsperspektiv*. I Carle Jan och Hermansson Hans-Erik (red): (1991) *Ungdom i rörelse*. Göteborg: Centrum för ungdomsforskning

Jönsson Ingrid, Trondman Mats, Arnman Göran, Palme Mikael: (1993) *Skola-fritid-framtid*. Lund: Studentlitteratur

Lindberg Henrik: (2002) *Att möta krisen. Politikbyte på lokal nivå under industrikrisen i Söderhamn 1975-1985*. Uppsala: Uppsala University Library

Mead George Herbert: (1976) *Medvetandet, jaget och samhället*. Argos

Nihad Bunar & Trondman Mats (red): (2000) *Varken ung eller vuxen*. Stockholm:Atlas

Nilsson Per: (1998) *Fritid i skilda världar*. Stockholm: Ungdomsstyrelsens utredningar nr 11, 1998.

Roos Gunilla , Dahllöf Urban, Baumgarten Maud: (2000) *Studiecentra i samverkan om högre utbildning i Hälsingland. En studie om tillgänglighet i kommunalt perspektiv*. Rapport 3, Bollnäs: Studiecentra i samverkan.

Ziehe Tomas: (1989) *Kulturanalyser. Ungdom*.

Utbildning. Modernitet. Stockholm: Symposion

Trondman Mats: (2001) *Att flytta eller stanna?* Centrum för kulturforskning, Växjö universitet, Rapport nr 2, 2001.

Waara Peter: (1996) *Ungdom i gränsland*. Umeå: Borea

Willis Paul: (1977) *Fostran till lönearbete*. Göteborg: Röda bokförlaget

Willis Paul: (1979) *Shop floor culture, masculinity and the wage form* ur Clarke John et al *Working Class Culture. Studies in history and theory*. s185-198. London: Hutchinson Publishing Group

Elektroniska källor

Ungdomsstyrelsen: *svensk ungdomsstatistik 1999* www.ungdomsstyrelsen.se 2000-11-24

Samhällsmedicin, Landstinget Gävleborg: *"Hälsoläget i Gävleborg - mönster och trender i länet och kommunerna"* www.lg.se/smg/soderv 2000-11-24

Söderhamns kommun: *Korta Fakta 2000-2001* www.soderhamn.se 2000-11-24

Söderhamns kommun: *statistik* www.soderhamn.se 2000-11-24

UNGE I PERIFERIE

En farlig tid

I de fattige kvarterer i den brasilianske storby Recife opfattes ungdomslivet som uroligt og risikofyldt. Godt nok ses det som attraktivt – fuld af flirt, fest og fodbold. Men samtidig er det en udbredt opfattelse, at det er i ungdomslivet, at alt enten vindes eller tabes.

Og i Recife er der mange, der taber. Deres muligheder for at komme videre er for små. De går i stå i uddannelsessystemet, får ikke noget ordentligt job og lader bare tiden gå. Eller de vælger den forkerte vej og kommer ud i narkomisbrug og kriminalitet.

I denne artikel viser antropologerne Anne Line Dalsgård og Mónica Franch, hvordan opfattelsen af ungdomslivet smelter sammen med problemerne i de fattige kvarterer. Hvordan de unges driverliv ses som selvforskyldt og udtryk for ungdommelig ansvarsløshed. Hvorfor de ikke bare skal kæmpe mod fattigdom – men også mod den stigmatisering, som følger med ungdomslivet.

Af Anne Line Dalsgård og Mónica Franch

Recife er en storby med tre millioner indbyggere i Nordøstbrasilien, en af Brasiliens fattigste regioner. I forbindelse med projektet *Youth and the City: Skills, knowledge and social reproduction* har vi interviewet unge og deres forældre i to lavindkomst boligområder i Recife¹. I den forbindelse har vi ikke mindst spurgt til de lokale definitioner på ungdom.

Ungdom er både alder og psykologi

Både unge, forældre og andre adspurgte har forklaret ungdom (*juventude* eller at være *jovem*)

som enten en alderskategori (mellem 17 – 25 år) eller en psykologisk tilstand uden direkte sammenhæng med alder.

Som alderskategori ses ungdom som tæt knyttet til *adolescencia* (mellem 12 – 17 år), der generelt opfattes som en forvirret, biologisk bestemt periode. Ungdom kommer efter *adolescencia*; en alder præget af større modenhed og frihed i hvilken livet endnu kan nydes, fordi en ung person ikke har seriøse forpligtigelser. Følgelig er ungdom som psykologisk tilstand en åben, legende og nydende tilgang til livet,

1) Vi arbejdede i to kvarterer, hvor mange er arbejdsløse eller løst ansatte; nogen lever af pensioner eller andre små sociale ydelser; bedsteforældrene er generelt analfabeter, forældre har en kort skolegang, og børn og unge er på vej – med mange forsinkelser – mod at fuldende 8. skoleår (nogen når til og med overbygningen (9.-11. skoleår)). Kvartererne består dels af selvejede, selvbyggede huse, dels af fattigere huse bygget på invaderet terræn, det vil sige *favela*.

eller som en ung pige sagde: ”*Juventude* er når en person drager fordel af den tid, hvor hun er *juvem*”.

Svært at forlade ungdommen

Ungdom som tilstand kan imidlertid komme ud af trit med den kronologiske alder. Folk, vi spurgte, sagde alle, at voksne kendetegnes ved at være ansvarlige, men som en kvinde tilføjede: ”Vi er i den situation i dag, at mænd i 30 års alderen bare vil være playboys. Ingen tager ansvar for noget mere. Tidligere var det sådan, at når en kvinde fik sit første barn, måtte hun være voksen. Hun måtte skabe sig sit eget. Men det er ikke længere sådan: Kvinder forlader deres mænd, har det sjovt, skænderier”.

Den kulturelle konstruktion af ungdom som en periode af ansvarsfri nydelse af livet ses både af forældre og de unge selv som en attraktiv periode, der kan være svær at forlade. Unge kvinder, som har børn, men bor hjemme uden at etablere et fast forhold til en mand, der kan forsørge dem, eller unge mænd som ikke skaffer sig et job, men bare spiller fodbold, danser eller sover på sofaen, ses ofte (af forældregenerationen) som ofre for ungdommens fristelser. De bliver problematiske - praktisk (økonomisk belastende) såvel som klassifikatorisk (hverken ung eller voksen) – når de bliver så gamle, at de burde være voksne.

Ungdommens to farer

Fristelser og klassifikatorisk ubestemmelighed forlener ungdom med en vis liminalitet², der igen forbindes med de risici, hvormed al liminalitet forbindes: faren for aldrig at komme videre og

faren for at vælge den forkerte vej ud.

Faren er ikke kun symbolsk; den er forstemmende virkelig. Recife er den by i Brasilien, som har den højeste procent af dødsfald på grund af skydevåben blandt unge mænd mellem 15 og 24. Alle i de fattige boligområder kender en ung mand, som er blevet skudt, og mange har tilfælde i familien. Med bekymringen for sine egne sønner i tankerne sagde en mor til os:

”Jeg har kendt mange, gode drenge, rolige drenge, og pludselig er der noget som tager dem, og de bliver til uhyrer. Fordi en ven kalder på dem, ”lad os gøre dit, lad os gøre dat”, og pludselig stjæler fyren. I har allerede kendt mange; de er dræbte, unge, unge, unge, yngre end mine egne drenge. Alle venner ... sønner af mine venner, som jeg så blive født, så vokse op, for de var gode drenge...”

De farlige unge mænd

Når overgangen til at være voksen er problematisk, bliver ungdom som tilstand og selvstændig kulturel udfoldelse risikabel. Tid som tilbringes med vennerne på gaden, til fester, i klubber eller andre steder bliver kritisk, fordi forkert selskab, intet forpligtende at lave og fraværet af ansvar overfor familie, skole eller job opfattes som en farlig blanding, der kan lede til kriminalitet, narkomisbrug og i sidste ende fængsel eller død.

Denne risiko, som opfattes af unge og deres forældre, forstærkes af den dominerende fore-

2) Inspireret af antropologen Victor Turner bruger vi (dog ikke som hos Turner inden for en rituel ramme) begrebet liminalitet som: En ubestemmelighed forbundet med en overgangsfase, hvor individet (eller gruppen) er på vej væk fra en tilstand og på vej til den næste, ”no longer classified and not yet classified” (Turner, *The Forest of Symbols*, 1967: 95).

stilling i samfundet om de farlige, fattige og sorte mænd, der vokser ud af slummen. Denne forestilling dyrkes i mediernes daglige fremstilling af dræbte unge mænd (ofte i kulørte, dramatiske reportager); den ligger bag billedet af problematisk ungdom, som statens og civilsamfundets kulturelle, undervisningsmæssige eller juridiske interventioner er rettet mod; og den ligger til grund for de mange institutioner, som mere og mere er del af dagligdagen i de fattige kvarterer, og som har som projekt at lede unge sikkert igennem til positionen som gode, lydige og engagerede samfundsborgere.

Få reelle muligheder

Opfattelsen af ungdom som ansvarsfri nydelse eksisterer imidlertid parallelt med, at mange unge (og børn) føler sig meget ansvarlige over for deres familier. De har blot få reelle muligheder for at føre deres ansvarsfølelse ud i livet.

Vi talte for eksempel med Ronaldo, som er vokset op hos sin bedstemor i en *favela* i udkanten af Recife. Hans mor var i lange perioder enlig og kunne knap forsørge sine mindste børn. Som 16-årig solgte Ronaldo ispinde på gaden i Recife, indtil tre store fyre en dag passede ham op, stjal hans is, og sparkede til flamenco-kassen han havde isene i, så den gik i stykker. Han spæned væk, da de truede med tæv, for som han sagde: ”Jeg var meget spinkel dengang på grund af dårlig ernæring, og jeg kunne ikke forsvare mig”.

Bedstemor havde truet ham med tæv, fordi hun troede, det var noget, han fandt på for ikke at arbejde. ”Så satte jeg kassen til side og begyndte at sælge peanuts på stranden. Men da jeg så, at peanuts ikke gav noget, forlod jeg det, gik ledig, lavede bare småting.”

Ronaldo begyndte at hænge ud med de forkerte, som han sagde; han begyndte at sniffe lim og senere ryge hash, og han begyndte at stjæle. Men mens han beskrev sig selv som indbegrebet af ungdommens fallit og tog hele skylden på sig (”Jeg kunne ikke lide at gå i

skole, dovenskab... jeg ved ikke, hvad der var med mig”), så understregede han, at han havde hjulpet sin mor økonomisk, så ofte han overhovedet kunne.

Et tegn på marginalisering

Ligesom Ronaldo oplever mange, at det er svært at skaffe penge til familien, og at de tilmed bliver straffet for ikke at kunne. Nogle af dem vælger at leve et uforpligtende, men farligt liv som gadebørn. Andre bliver kriminelle – skaffer sig et skydevåben og erhverver sig autonomi og autoritet derigennem, ofte i en meget ung alder. Og mange bliver bare hjemme og sover måske hele dagen på køjesengen, som 24-årig Fábio gør det, i det rum han deler med sine fire søskende.

At fattige unge er ansvarsløse langt ind i det, som burde være deres voksenalder, er ikke så meget en valgt tilstand, men et tegn på social marginalisering. Unge i Recifes fattigere kvarterer lider under udbredt arbejdsløshed og manglende undervisningsmuligheder, og mange af dem har mistet motivationen til at kæmpe, fordi ”det nytter alligevel ikke noget”.

Som en ung mand sagde: ”Det interesserer mig ikke at studere. Jeg hørte én, der var ældre end mig, sige, at det ingenting er værd at studere i det her land, for der er mange ligesom for eksempel den fyr i TV, som havde en universitetsuddannelse og alligevel samlede papir på gaden. Jeg tog det eksempel til mig; jeg mistede interessen”.

Når de unge selv skal beskrive deres marginalisering i samfundet, siger de, at det er fordi de er vokset op i periferien – *a periferia*.

Periferien – en social tilstand

De fleste brasilianske byer har udviklet sig efter den såkaldte center-periferi model, hvor de sociale klasser lever langt fra hinanden: Middel- og overklassen i centrale, veludstyrede områder, fattige i den vaklende og ofte illegalt beboede periferi.

Men som den geografiske periferi i Recife er vokset over årene på grund af indvandring fra landet, er ubeboede steder i centrum også blevet indtaget og bebygget af fattige familier. Da også disse steder kaldes for periferien, er *a periferia* ikke så meget geografisk som social. Alle – fattige såvel som rige – er enige om, at periferien er hjemsted for fattigdom, arbejdsløshed, overbefolkede hjem, dårlige skoler, alkoholisme, vold og kriminalitet.

”Jeg ville bare fjolle rundt”

Denne forestillede og til dels reelle sammen-smeltning af social og rumlig udgrænsning afspejles i Ronaldo’s forklaring på, hvorfor han er endt, hvor han er (fattig, på tidspunktet for samtalen sygemeldt på grund af skudsår, senere fyret):

”I Brasilien går det ofte sådan her: I periferien flyver drengene med drager, de spiller bold, kugler. De går i skole, men pjækker for at spille videospil, og de forbliver sådan med den undskyldning, at de er fattige. Jeg tror ikke, at problemet er at man er fra *favela’en*, heller ikke fattigdommen; problemet er at man ikke er stolt af sig selv, for selv om man er fattig, kan man studere og nå, hvad man vil. Mange følger logikken ”det er fordi jeg er fattig, bor i et skur, i en *favela*, at jeg ikke gider studere, bare spille bold, flyve drage, gøre alt det som ikke har været, fjolle rundt”. Bagefter bliver tingene værre: narko, dårlig selskab, røverier, og så sker der, hvad der må ske. I mit tilfælde for eksempel: Jeg studerede ikke på grund af hva’? Fordi jeg ikke ville. Jeg ville bare fjolle rundt.”

Opfattelser af periferi og ungdom flyder sammen

Opfattelsen af periferien som hjemsted for

dovenskab og manglende ambition flyder sammen med opfattelsen af ungdommen som en farlig tid og berettiger og forstærker kategoriseringen af fattige unge som uansvarlige.

Bagved denne dobbelte marginalisering, der af mange unge som Ronaldo opleves som selvforskyldt, ligger en reel, strukturel ulighed. Fattige unge i Recife skal kæmpe imod hårde odds, hvis det skal lykkes for dem at skabe sig et voksenliv, de kan være stolte af. For nogen lykkes det, for andre går det sin skæve gang med lån, gæld, bekymringer og en beundringsværdig ukuelighed, ligesom for deres forældre og andre omkring dem - og for nogen går det galt.

Periferien er naturligvis centrum for de unges liv; her er de vigtige for familie og venner, her deltager de i fester, i kirkegrupper, møder kærester, gifter sig, og her er selv et elendigt betalt arbejde ”en gevinst i lotteriet” (som Ronaldo’s stedfar sagde om Ronaldo’s job).

Men det større samfunds standarder for respektabilitet trænger sig på og forstyrrer trygheden og anerkendelsen, som nabolaget giver. Ungdom som social og kulturel kategori påvirkes deraf; den kommer til at indbefatte al den uro og konflikt, livet i periferien bærer præg af.

Ungdomslivet i Recifes fattige kvarterer er attraktivt, fuld af flirt, fest, fodbold og spænding, og her som i Recifes bedrestillede familier er tøj og stil statusgivende, påvirket af forbrugersamfundets trends. Men fordi ungdom forstås som overgangen til voksenlivets status og ejendom, er det også som om, det er her, alt kan vindes eller tabes. At det meste allerede er tabt for periferiens unge, bliver ikke del af denne konstruktion af ungdom.

”Ungdom” – ikke altid til unges fordel

Den seneste udvikling inden for ungdomsforskning, hvor ungdom først og fremmest ses som en selvstændig kulturel udfoldelse, har ledt opmærksomheden væk fra de unge, som på den ene side ikke deltager i spektakulære

ungdomsaktiviteter (ungdomskulturer, *tribes* eller stilarter) og på den anden side løber en risiko for aldrig at erhverve sig den voksnes særkende (hvad dette så end måtte være i en given historisk kontekst). Studiet af underprivilegerede unges situation kan hjælpe os til at huske, at ungdom som kulturel kategori ikke kun formes af unge, men også former unges liv – og ikke altid til deres egen fordel.

Anne Line Dalsgård er post.doc. ved Institut for

Antropologi, Københavns Universitet. Mónica Franch er tilknyttet Universidade Federal de Pernambuco i Recife.

Begge forskere er tilknyttet det tværfaglige forskningsprojekt *Youth and the City: Skills, knowledge and social reproduction*. Projektet er støttet af Rådet for Ulandsforskning og har til huse på Institut for Antropologi, Københavns Universitet. Projektet fokuserer på ungdom i de tre storbyer, Hanoi, Lusaka og Recife og udføres i samarbejde med lokale forskere.

BØGER

Et løfte til efterkrigstidens unge

Farlig ungdom er en ny bog af Hans Sode-Madsen, der er seniorforsker ved Rigsarkivet. Bogen handler om nedsættelsen af ungdomskommissionen i 1945. Den beskriver arbejdet med ungdomskommissionen samt udviklingen af den nye ungdomskategori. Samtidig fastholder bogen den fattige efterkrigstid og den spæde start på velfærdsstaten.

Af Niels Ulrik Sørensen

Historien om ungdomskommissionen begynder en majaften på Københavns Grønttorv i de befrielsesberusede dage i 1945.

Til ”Dengang jeg drog af sted” bevægede 50.000 unge sig mod Christiansborg Slotsplads for med et gigantisk fakkeltog at fejre den nyvundne frihed. Faklerne blev kastet på et stort bål, og i skæret herfra talte statsminister Vilhelm Buhl fra rigsdagsbygningens balkon.

Ungdommen havde afvist de nazistiske lokketoner og dannet kernen i modstandsbevægelsen. Men nye tider var på vej: ”Mere end nogensinde vil kravet om dygtiggørelse og arbejde lyde til jer. Det er rigsdagens og regeringens opgave gennem lovgivningen at lette jer vejen hertil. I har vist en strålende ansvarsfølelse for land og folk og for vort frie folkestyre, og det skal ikke blive glemt, heller ikke hvad stemmeretten angår”.

Hvad lå der bag Vilhelm Buhls løfte, og hvad førte det til?

Det fortæller bogen *Farlig ungdom* om.

Et løfte virkeliggøres

Ungdomskommissionen var det første synlige bevis på Buhls løfte. Dens forudsætninger rækker tilbage til 1936, hvor Danmarks socialdemokratiske Ungdom udarbejdede et socialt ungdomsprogram.

Baggrunden var den økonomiske verdenskrise og den massive arbejdsløshed. Ungdommen skulle reddes fra menneskelig og økonomisk ruin og vaccineres mod smitte fra nazisme og kommunisme. I programmet indgik ønsket om et ungdommens ministerium, senere udvidet med en rådgivende ungdomskommission.

Farlig Ungdom viser, hvordan denne tanke i 1945 omformes til ungdomskommissionen med en af besættelsestidens ikoner, teologiprofessor Hal Koch som formand. Ungdommen skulle belønnes for sin indsats i modstandskampen, de sociale forskelle skulle udjævnnes gennem udvidet adgang til videregående uddannelse og afskaffelse af lammende bolignød. Og valgretten skulle nedsættes til 21 år – som lovet af Vilhelm Buhl den stemningsladede dag på Christiansborg Slotsplads.

Unge – smøg ærmerne op

Men i efterkrigstidens Danmark blev interessen for at blive kaffe- og sukkerrationering kvit hurtigt større end interessen for at se på ”ungdommens særlige problemer og behov og på baggrund heraf fremsætte egnede forslag”.

Det var en almindelig antagelse, at familien var i krise, at indvandringen til storbyerne medførte prostitution og kriminalitet, og at moralen havde fået et knæk i ly af mørklægningen.

Hurtigt lød derfor kravet om, at ungdommen skulle smøge ærmerne op, være disciplinerede og uddanne sig. Ønsket om at vende tilbage til ”normale tider” lagde sammen med den kolde krig og landets økonomiske problemer en dæmper på at føre fremtidsvisionerne ud i livet.

Sode-Madsen, Hans: *Farlig ungdom. Samfundet, ungdommen og ungdomskommissionen 1945-1970*. Aarhus Universitetsforlag 2003

Artiklen er skrevet sammen af beskrivelsen på forlagets hjemmeside og pressemeddelelsen. Flere passager er ordrette gengivelser.

KOMMENTAREN

Det farlige kropsideal

Doping i dansk idræt er ikke et generelt problem. Derimod har det vist sig, at doping er et specifikt problem i bestemte miljøer, og at misbruget af anabolske steroider og væksthormoner er betydeligt i styrketrænings- og fitnesscentre rundt om i landet.

Formand for Foreningen Center for Ungdomsforskning, Michael Andersen, der til daglig er direktør for Sundheds CVU Aalborg, tegner her et billede af misbrugets årsager og konsekvenser. Og lægger i samme åndedrag op til en debat om det kropsideal, der ligger bag misbruget.

Af Michael Andersen

Det seneste tiår har for alvor ændret de unges idrætsvaner. I dag dyrker de fleste unge idræt såvel i foreningen som i det kommercielle styrketrænings- og fitnesscenter, hvor de supplerer håndbold-, svømme- eller gymnastiktræningen med ugentlige besøg.

Socialforskningsinstituttets fritidsundersøgelser viste i 1993, at 10 procent af danske unge mellem 16 og 24 år regelmæssigt dyrkede vægttræning og bodybuilding, men denne andel er nu næsten tredoblet (29 procent). I dag er vægttræning og bodybuilding sammen med jogging klart de mest udbredte idrætsaktiviteter blandt de unge. Og de kropsidealer, som hersker i de forskellige miljøer, hvor unge dyrker kroppen, kan ikke klart adskilles fra hinanden.

Et bestemt mandeideal

Norske og svenske undersøgelser har givet en god forståelse for og forklaring på anvendelse af dopingmidler i styrketrænings- og fitnessmiljøerne. Kropsbyggernes primære motiver knytter sig i vid udstrækning til forskellige mentale og sociale forhold hos den enkelte.

I de seneste 10-15 år har en dyrkelse af et bestemt mandeideal, som betoner fysisk attraktivitet vundet indpas. Bodybuilder-typer

som Sylvester Stallone og Arnold Schwarzenegger i roller som "Rambo" eller "Terminator" fungerer i den forbindelse som modeller for en del unge, som dagligt dyrker intensiv muskelstyrketræning. Denne overmaskuline type eksponeres såvel på film og videoer som i magasiner om træning, kost og kropsobygning.

For enhver pris

Undersøgelserne har også vist, at en stor del af de unge mænd, som anvender anabolske steroider, har oplevet en følelse af svaghed på grund af mobning og fornemmelse af at være udenfor i sociale sammenhænge. De har ofte følt sig spinkle og underlegne.

En måde at kompensere for dette på er at vælge en bestemt livsstil, som er karakteriseret af disciplin, hård træning, kostplanlægning og anabolske steroider. Målet er en "veltrænet" krop for enhver pris. En del bodybuildere vælger at satse fuldt og helt på kroppen, og det centrale i livet bliver herefter at spise, træne og sove efter et monotont program. Det betyder bl.a., at rygning og alkohol er bandlyst, og at alt andet bliver tilsidesat i forhold til træningen. For nogle bodybuildere er der nærmest tale om en destruktiv livsform, hvor de medicinske og

sociale konsekvenser af livsformen fuldstændig overses, og de anabolske steroider indtages uden velovervejede grænser.

Identitet gennem kroppens udseende

Mange kropsbyggere har et stort behov for at være synlige og skabe sig en identitet gennem kroppens udseende. På den måde bliver doping ikke kun et spørgsmål om at opbygge en krop, men også om at opbygge en identitet. For disse kropsbyggere er styrketrænings- og fitnesscentret nærmest et "helligt" sted, hvor basale trykbehov kan tilfredsstilles. Bestemte styrketrænings- og fitnessmiljøer bliver på den måde et subkulturelt miljø, hvis symboler og ritualer knytter sig til kroppens størrelse. En voluminøs krop bliver tegn på en livsstil, der hænger nøje sammen med doping, træning og en bestemt kost.

Om den enkelte er et fuldgældigt og respekteret "medlem" af en sådan kultur hænger sammen med kroppens udseende. En vellykket kropsfremtoning signalerer selvkontrol, og mange bodybuilders identitet og selvtillid er totalt afhængige af muskeludviklingen. Brugen af anabolske steroider – og vanddrivende midler for at komme af med væsken i kroppen – bliver en naturlig og logisk konsekvens af den totale fokusering på kroppen. På den måde bliver doping en "accepteret" del af kulturen. Bodybuildere synes ikke, at de snyder. Der er ingen moralsk fordømmelse af hinanden, og man skjuler ikke noget for hinanden. Tværtimod hjælper man hinanden med at få præparater og finde de rigtige doseringer.

I værste fald livstruende

Konsekvenserne af en systematisk indtagelse af muskelopbyggende hormoner kombineret med hård, intensiv fysisk træning kan i værste fald være livstruende. De fysiske bivirkninger varierer fra hjerte- og leverproblemer, åndedrætsbesvær, beskadigelser af hinder omkring de store benmuskler og impotens til et mere generelt kollaps af kroppens funktioner.

De psykiske bivirkninger er som oftest en lavere tolerancetærskel, depressioner, angst, aggressioner og et manglende livsmod. For mange bodybuildere vil den overdrevne kropsfiksering ofte udvikle sig til en besættelse, der fylder så meget i tilværelsen, at det også går udover de sociale relationer til andre mennesker. Nogle kan blive så selvoptagne, at man kan tale om en narcissistisk forstyrrelse, der skaber et uoverskueligt fysisk, psykisk og socialt problem.

En privat sag?

Man kan imidlertid stille spørgsmålet, om anvendelse af anabolske steroider og væksthormoner med det formål at opnå en større og flottere krop ikke er en privat sag – eller personlig rettinghed – som er samfundet, herunder de offentlige myndigheder, totalt uvedkommende.

Svaret på spørgsmålet er ikke enkelt, men Anti Doping Danmark har som en væsentlig opgave at oplyse om de sundhedsmæssige risici, som er forbundet med anvendelse af anabolske steroider i den brede folkelige idræt – herunder også de kommercielle styrketrænings- og fitnesscentre.

Betales af fællesskabet

Den økonomiske regning og de menneskelige omkostninger for de nærmeste omgivelser, når forbruget af anabolske steroider har taget overhånd, er imidlertid i det danske velfærdssamfund ikke en privat sag – den skal betales af fællesskabet. En certificeringsordning med forøget kontrol inden for fitnessbranchen løser ikke alene problemet, men det vil være et skridt i den rigtige retning. En debat om holdningerne til det kropsideal, som ligger bag anvendelse og eventuelt misbrug blandt de unge mænd, er dog mindst lige så vigtig i de kommende år.

Michael Andersen er formand for Foreningen Center for Ungdomsforskning samt direktør for Sundheds CVU Aalborg

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er en forskningsenhed på Roskilde Universitetscenter. Centrets formål er at analysere forhold omkring unges deltagelse i samfundet og koordinere viden og faktuelle oplysninger om unge. Centret tager forskningsmæssigt udgangspunkt i de unges livsstil og de brydninger der præger hverdagen i uddannelsesinstitutioner, demokratiske organisationer og på arbejdsmarkedet.

Center for Ungdomsforskning er udviklet som en ny konstruktion indenfor universitetsverdenen. Centret er tæt knyttet til en forening med medlemmer fra forskellige centrale institutioner, organisationer og virksomheder i Danmark.

Center for Ungdomsforskning modtager gerne henvendelser fra alle der interesserer sig for ungdomsforskning. CeFU hjælper også gerne med henvisninger og rådgivninger. Hvis det passer ind i vores profil og almene interesser, kan vi igangsætte både smalle målrettede undersøgelser og større undersøgelser. Der er også mulighed for at samarbejde med CeFU gennem samfinansierede ph.d. stipendier eller søge om medlemskab af foreningen bag CeFU. Endelig laver vi også foredrags- og konsulentvirksomhed i begrænset og prioriteret omfang.

CeFU's medlemmer er: Beskæftigelsesministeriet - BUPL (Forbundet for pædagoger og klubfolk) - Danmarks IdrætsForbund - Dansk Industri - Dansk Metal - Dansk Tjipstjeneste A/S - Dansk Ungdoms Fællesråd - Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger - Forsvarets Værnepligt & Rekruttering - Frie Kostskolers Fællesråd - Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd - Gymnasieskolernes Lærerforening - HK-Danmark - Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration - Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling - NP 3 Communication - Rigspolitiet - Socialministeriet - Specialarbejderforbundet i Danmark - TDC - Undervisningsministeriet.

CENTER FOR UNGDOMSFORSKNING

Roskilde Universitetscenter

Universitetsvej1, P10

DK-4000 Roskilde

Tel +45 4674 2300

Fax +45 4674 3070

email cefu@ruc.dk

www.cefu.dk